

Tekst: Carla Bakkum

Fotografie: Maartje Geels

“Duurzaamheid is een kwestie van beschaving”

Willen bedrijven er over twintig jaar nog zijn, dan is maatschappelijk verantwoord ondernemen pure noodzaak, aldus Wubbo Ockels, voormalig ruimtevaarder en nu professor met een duurzaamheidsmissie. Gepassioneerd sprak hij hierover met Marcus van den Hoek, Energy & Resources Leader bij Deloitte.

Hoe maatschappelijk verantwoord is het huidige Nederland?

“De traditionele Nederlandse koopman heeft weinig met ethiek. De VOC-mentaliteit zit nog diep in onze genen. Dat is ook de reden waarom Nederland als land op het gebied van duurzaamheid zwaar achterloopt. Op de Europese ranglijst voor duurzame energieopwekking staan we bijvoorbeeld op de achttiende plaats, met slechts zeven procent van onze stroom uit hernieuwbare bronnen. Ondertussen zijn er plannen voor meerdere nieuwe kolencentrales en een nieuwe kerncentrale. Wat in Duitsland niet mag, kan bij ons – net over de grens – nog gewoon.

“We zijn veranderd van een kenniseconomie in een meningeneconomie”

>> Waar we ook steken laten vallen is bij het onderwijs. Het overbrengen en behouden van de kwaliteit van onze kennis is ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid! Nederland geeft procentueel het minste uit aan onderwijs en onderzoek van heel Europa. De ontwikkeling van talent komt daarmee in gevaar. Maar het ergste nog is dat het respect voor kennis, voor feiten, verdwijnt. We zijn veranderd van een kenniseconomie in een meningeneconomie, waar wetenschappelijke rapporten, die uiteindelijk met belastinggeld betaald worden, in een la verdwijnen en meningen het debat domineren.”

Dat klinkt somber. Maar dat bent u toch helemaal niet?

“Zeker niet. Nederland is slim. Het is een intelligent land. In de afgelopen drie jaar zie ik aan de basis een enorme groei in de hoeveelheid maatschappelijk verantwoorde initiatieven. Ten eerste de bijzondere projecten die lagere overheden in gang zetten. De gemeente Almere, bijvoorbeeld, is de nationale proeftuin geworden voor duurzame gebiedsontwikkeling, en in Lochem, Winsum en Texel zijn energiecoöperaties opgericht. Maar ook het bedrijfsleven laat zich niet onbetuigd. Atos Origin biedt energiebedrijven wereldwijd IT-ondersteuning bij het realiseren van

intelligente energieoplossingen. Athlon Car Lease heeft voor haar klanten een Duurzaam Mobiliteitsplan waarmee autogebruik en CO₂-uitstoot wordt vermindert. Van Houtum Papier kreeg als eerste papierfabrikant het cradle-to-cradlecertificaat. En dan noem ik er nog maar een paar. In de kasbouw, de bloemeteelt, de stamboekveehouderij – paradepaardjes van de Nederlandse economie – wordt ook sterk ingezet op duurzame innovatie. Ik sta versteld van het tempo waarin bedrijven ineens inzien: dit is nodig, dit moeten we nu doen, anders zijn we er in de toekomst niet meer. Het ultieme bewijs zie ik in de ontwikkelingen in de kantoorbouw. Er wordt tegenwoordig bijna geen enkel kantoorgebouw meer neergezet dat niet duurzaam is. Voor conventionele gebouwen valt er geen bankfinanciering meer te krijgen, want zo’n gebouw moet meer dan twintig jaar mee, en iedereen ziet dat niet-duurzame gebouwen straks geen waarde meer hebben.”

Zal de nieuwe rechtse constellatie in de Nederlandse politiek hier nog invloed op hebben?

“Ik denk van niet. Alles wat ik zojuist omschreef gebeurt zonder bemoeienis van de regering, innovatieplatforms, subsidies of wat dan ook. De overheid loopt dus nu al achter de feiten aan. Men heeft nagelaten om

Nederland duurzaam op de kaart te krijgen. We hebben de windmolens verspeeld, daarin lopen andere landen inmiddels voorop. Maar het regeren wordt ingehaald door wat er zich in de maatschappij voltrekt.

Consumenten volgen hun eigen instincten. Die gaan straks bijvoorbeeld op grote schaal zonnepanelen kopen. Bijna niemand weet het, maar je steekt ze gewoon in het stopcontact en ook zonder subsidie leveren ze nu al goedkoper stroom dan de energiemaatschappij – 17 cent versus 21 cent per kWh. En de prijs gaat binnenkort nog veel verder omlaag. Ook de elektrische auto, die je thuis goedkoop in het stopcontact kunt opladen, gaat straks zo snel aanslaan dat Den Haag nauwelijks weet hoe te reageren.”

De Nederlandse handelsgeest weer?

“Dat niet alleen. In Nederland geven we maar tien procent van ons geld uit aan onze eerste levensbehoeften. Negentig procent gaat op aan dingen die betekenis en plezier aan ons leven geven. Op het moment dat de vraag naar duurzaamheid verhuist van die eerste naar die tweede categorie, is het hek van de dam. Dan wil iedereen het. Dan wordt het mode. Als je over tien jaar op de camping staat, en jij hebt als enige een tent die niet tevens een zonnepaneel is, dan ben je een loser.”

Hypes kunnen van korte duur zijn.

“Maar het gaat om meer. Er is bij jonge mensen een communitydrang te zien. Kijk maar naar Twitter, Hyves, enzovoort. Ze zijn niet agressief, ze gaan niet de barricades op, maar het oude Woodstock-gevoel leeft nog. De door monopolies gedomineerde maatschappij, waar een kleine groep profiteert en de risico's bij de grote groep terecht komen, ontmoet steeds meer weerstand. Deze oude structuur is lange tijd versterkt door wat ik het 'blinde' geld noem. Geld van beleggers dat via pensioenfondsen en vermogensbeheerders overal ter wereld wordt uitgezet bij grote bedrijven, en waar van alles mee gebeurt, zonder dat er enige koppeling nog is met degene die het geld fourneert. Het is geld waar geen verantwoordelijkheid aan vastzit. Dat is het grote probleem. Duurzaamheid heeft juist alles te maken met verantwoordelijkheid nemen: voor je

Wubbo Ockels (1946) is bij het grote publiek vooral bekend als de man die in 1985 als eerste Nederlander de ruimte inging met de Spaceshuttle Challenger. Meer recent haalde hij het nieuws met duurzame hoogstandjes als de zonnracewagen Luna, de laddermolen, die via vliegertechnologie windenergie opwekt en de Superbus die voor een razendsnelle verbinding tussen Groningen en de Randstad had moeten zorgen. Hij studeerde natuur- en wiskunde en promoveerde in de kernfysica. Lange tijd is hij verbonden geweest aan het Europese ruimtevaartinstituut ESTEC in Noordwijk. Hij is nu professor aan de TU Delft, directeur van het Interfaculty Institute for Applied Sustainable Science, Engineering and Technology (ASSET), en bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen. Volgend jaar hopen Ockels en zijn vrouw te beginnen aan een reis om de wereld op hun zeiljacht Ecolution, ondanks de ramp die dit duurzame project eerder deze maand trof: de boot bleek in de haven te Groningen onder verdachte omstandigheden tot zinken gebracht. Zijn plan om de wereldzeeën te bevaren is hiermee wat Ockels betreft echter niet van de baan. De tweemaster is dankzij allerlei technische snufjes met twee personen te bedienen, en wekt tijdens het zeilen via propellers tussen de roeren stroom op. Vier dagen zeilen is idealiter genoeg om alle boordsystemen een maand te laten draaien.

>> omgeving, voor je medemens, voor de toekomst. In een duurzame maatschappij staat het concept 'win-win' centraal, en ik ben misschien een idealist, maar ik denk dat dat gewoon kan. De duurzame ontwikkelingen die je nu ziet zijn juist interessant vanwege hun maatschappelijke gevolgen. De decentrale energie-opwekking bergt bijvoorbeeld eerlijk delen van macht en middelen in zich, want zon en wind zijn overal. Gebruikers zijn voor hun energie niet langer volledig afhankelijk van de overheid en/of een groot energiebedrijf. Het is een tikkeltje rebels, en dat voelt goed."

“Duurzaamheid heeft juist alles te maken met verantwoordelijkheid nemen”

Wordt het een revolutie?

“Zeker. Wat ik ook bij mijn studenten merk is dat de mentaliteit ten aanzien van consumptie enorm verandert. We deden rond het Superbus-project een onderzoek onder 200 studenten, en de hoofdconclusie daaruit was dat de interesse in een eigen auto verdwijnt. Er komt een non-materialistische golf aan. Mensen zijn straks veel meer geïnteresseerd in beleving, in service. Een bedrijf als Greenwheels biedt de auto wanneer jij hem nodig hebt, zonder de rompslomp. Die kant gaat het op.

En, ondanks dat ik helemaal gek ben van wind en vliegers, moet ik toegeven dat de schoonheid en het gemak van een zonnepaneel enorm is. Je legt zo'n ding neer, hij blijft 20 jaar liggen en je hoeft hem meestal niet eens schoon te maken. De stroom komt er gewoon uit. En straks heb je geen apart paneel meer nodig, want dan zijn er dakpannen die tevens zonnepaneel

zijn, ruiten (dat bestaat nu al), autolak... Het is een genot. 'Happy energy' noem ik dat.

Duurzame energie is niet zomaar een vervanging van fossiele brandstoffen, het brengt ons in het volgende tijdperk van onze beschaving. Helemaal onderaan de ladder van beschaving heb je een maatschappij waarin we altijd de goedkoopste oplossing voor onszelf op korte termijn kiezen. Eén sport hoger komen al andere overwegingen aan bod. Zorgvuldigheid, langetermijndenken, rekening houden met de generaties na ons. Dan opereer je op een hoger ethisch niveau. De postindustriële revolutie brengt ons nog een stap verder. Tot nu toe moesten wij als mensen zo nodig de natuur aan onze wil onderwerpen. We hadden geen boodschap aan al die diversiteit. We wilden onze eigen, kunstmatige ordening daarin aanbrengen. En nu gaan we dat loslaten. Want wij mensen zijn helemaal niet kunstmatig. Op lange ruimtereizen krijgen mensen last van apathie. Dat komt, zo blijkt, door een tekort aan natuurlijke invloeden. Wij kunnen niet zonder natuur, dan voelen we ons ongelukkig. In het nieuwe tijdperk dat nu aanbreekt gaan we juist spelen met de natuur en ons voordeel eruit halen.”

Een spel met alleen winnaars?

“Ja. We gaan bij het zoeken naar oplossingen veel meer te werk zoals de natuur zelf. Organisch, divers, diffuus. We nemen geen onbeheersbare risico's (denk aan kernafval!), we proberen zoveel mogelijk van elkaar te leren en stellen onze plannen steeds bij. Dat is houdbaar. En we gaan ervan genieten. Dat is een veel hoger niveau van beschaving.” ●

Geïnspireerd door dit verhaal? Vindt u ook dat Nederland in 2050 100 procent duurzaam moet zijn? Wubbo Ockels zorgt dat uw stem in Den Haag gehoord wordt. Lees op www.nederland2050.nl hoe.